

Analiza postojećih izvora i sistema za proizvodnju podataka o migracijama u Srbiji

Rezime na srpskom jeziku¹

Najvažnij cilj projekta SEEMIG ("Upravljanje migracijama i njihovim posledicama u Jugoistočnoj Evropi") je ukazivanje na značaj i bolje razumevanje dugoročnih procesa u oblasti migracija, ljudskog kapitala i demografskih kretanja u regionu Jugoistočne Evrope, i njihovog uticaja na privredu i tržište radne snage, s namerom da se donosiocima odluka omogući definisanje politika zasnovanih na podacima. To je od posebnog značaja za Srbiju, jednu od država partnera na projektu SEEMIG, s obzirom na nedovoljnu razvijenost sistema proizvodnje statističkih podataka vezanih za međunarodne migracije, njihov sadržaj i dostupnost ne samo kreatorima javnih politika, već i široj stručnoj i akademskoj javnosti.

Ovaj izveštaj je rezultat zajedničkog rada sva tri partnera iz Srbije koja učestvuju u realizaciji projekta SEEMIG: Institut društvenih nauka, Republički zavod za statistiku Srbije, i opština Kanjiža. U njemu je dat pregled postojećih izvora podataka koji se odnose na migracije, ali i onih koji potencijalno mogu da se razviju u neposrednoj budućnosti. Posebno su izdvojeni sledeći izvori: 1) evidencije državnih institucija (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja, Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije) čiji su podaci jedino dostupni preko Migracionog profila Republike Srbije – koji se redovno objavljuje od 2010; 2) Anketa o radnoj snazi, i 3) popisi stanovništva iz 2002. i 2011.

Najveći broj indikatora o međunarodnim migracionim tokovima može se dobiti na osnovu evidencije MUP-a, ali se ona odnosi praktično samo na strane državljane. Podaci o emigracionim tokovima državljana Srbije se ne objavljuju s obzirom da građani koji odlaze na rad/boravak u inostranstvo uglavnom ne objavljuju svoje mesto prebivališta. S druge strane, imigracija zakonski nije bila prepoznata do pred kraj 2012, pa je indikatore o imigracionim tokovima stranaca moguće samo posredno oceniti na osnovu ovog izvora, zbog neusklađenosti korišćenih definicija sa međunarodnim definicijama imigracije. Generalno, ograničena dostupnost migracionih podataka iz evidencije MUP-a ne dozvoljava analizu svih poželjnih indikatora. Broj državljana Srbije - povratnika sa rada/boravka u inostranstvu je još teže oceniti, jer je moguće spekulirati samo o broju penzionera povratnika i to posredno na osnovu podataka o ukupnom prilivu deviznih penzija iz inostranstva, što dozvoljava tek veoma grubu procenu usled nepoznate strukture penzionera. Iako primarni cilj popisa stanovništva nije da utvrdi broj emigranata, to je i dalje najbolji izvor za sagledavanje socioekonomskih karakteristika ove populacije.

Prva preporuka odnosi se na potrebu za uspostavljanjem centralnog registra stanovništva i uvođenje jedinstvenog adresnog sistema, pri čemu bi se moglo početi od formiranja lokalnih registara na nivou opština (odgovara nivou NUTS 4). Zatim, neophodno je izvršiti harmonizaciju definicija o migrantima i obeležjima koja se prate između postojećih ali i uvođenje dodatnih parcijalnih registara. Parcijalni registri treba da budu ažurniji, jer je to osnovni problem neuporedivosti kako međusobno tako i sa popisnim podacima. U tom smislu, Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije bi, kao glavno telo za koordinaciju akcija praćenja i upravljanja migracijama u Srbiji, trebalo da obezbedi usklađenost nadležnosti između različitih institucija koje prate migracije i migrante, što predstavlja jedan od najvećih izazova. Stoga je povezivanje relevantnih nacionanih baza podataka, za šta su prvi preduslov harmonizacija definicija i ažurnost baza, osnovni cilj u ostvarivanju efikasnijeg upravljanja migracijama. To je prepoznato i u nedavnom donetom Zakonu o upravljanju migracijama (novembar 2012), koji predviđa formiranje Jedinstvenog sistema prikupljanja, organizovanja i razmene podataka o migracijama između nadležnih organa državne uprave. No, potrebno je da se, kroz podzakonske akte, preciznije definišu ingerencije pojedinačnih državnih organa u pogledu vrste podataka koje prikupljaju kako bi se obezbedila međusobna usaglašenost i podigao nivo kvaliteta podataka.

¹ Ceo izveštaj na engleskom jeziku vidi na: http://www.idn.org.rs/index209_sr.html

Uspostavljanje pune usaglašenosti sa međunarodnim definicijama i pravnim normama u oblasti migracionih tokova (evidencije MUP-a, kao i parcijalne baze podataka drugih državnih institucija) bi omogućilo međunarodnu uporedivost. Podizanje nivoa obučenosti kadra koji učestvuje u sistemu proizvodnje ove vrste migracionih podataka bi takođe bilo korisno.

Dok se ne uspostavi predviđeni jedinstveni sistem za praćenje migracionih tokova, a u odsustvu centralnog registra stanovništva, poželjno bi bilo sprovođenje anketa koje, u skladu sa međunarodnim standardima i definicijama, obezbeđuju ažurniju i pouzdaniju sliku migracionih tokova od aktuelne. No, čini se da je realnija opcija da se postojećoj Anketi o radnoj snazi doda migracioni modul, što bi doprinelo dobijanju pouzdanijih podataka o migracionim tokovima i strukturama migranata.

Već postojeće evidencije MUP-a o migracionim tokovima bi trebalo da budu dostupnije svim onim institucijama (naučnim i obrazovnim) koje mogu uticati na poboljšanje metodologije prikupljanja, a time i na poboljšanje kvaliteta samih podataka, kao osnove za upravljanje migracijama.

Dosadašnja iskustva pokazuju da postoji veliki interes za znanjima o populacionim fenomenima i mogućnostima rešavanja demografskih problema u Srbiji, kako od strane najviših državnih organa, njihovih specijalizovanih institucija, lokalne samouprave, akademske i naučne zajednice, tako i od strane najšire javnosti. Takav interes bi mogao da se iskoristi tako što bi se putem ovog izveštaja bolje obavestila javnost o dosadašnjim i budućim rezultatima studije, kao i celog projekta SEEMIG. Rezultati dobijeni ovom analizom o dostupnosti i kvalitetu glavnih izvora podataka o migracijama pokazala su da ima prostora za proizvodnju pouzdanijih podataka kao prvog koraka ka efikasnom upravljanju migracijama u Srbiji.